

**ДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ
В УКРАЇНСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ**

**TO THE PROBLEM OF ENSURING GENDER PARITY
IN THE UKRAINIAN PARLIAMENT**

Ця наукова стаття присвячена аналізу гендерного складу парламенту України, що є актуальним та важливим питанням в контексті забезпечення рівності статей та становлення демократії в Україні. У статті розглянуті такі питання, як розподіл жінок та чоловіків у парламентських фракціях Верховної Ради України 9 сесії ІХ скликання, проаналізовано гендерний склад парламенту за часи незалежності, а також звернено увагу на ступінь представленості жінок у керівних посадах в парламенті.

Для проведення дослідження були використані дані офіційних джерел, аналіз яких дозволив зробити висновки щодо ситуації з гендерним складом парламенту. Було встановлено, що в Українському парламенті чоловіки становлять більшість, а жінки займають меншість позицій. Однак, зазначено, що протягом останніх років відбувається збільшення представленості жінок в парламенті, що свідчить про певні позитивні зрушення у розвитку гендерної рівності в Україні.

У статті названо основні позитивні тенденції щодо подальших змін в гендерному складі Верховної Ради України. Також виокремлено та класифіковано проблемні детермінанти, що мають деструктивний вплив на формування гендерного паритету в українському парламенті та проаналізовано їх реальне значення.

У підсумку, на основі проведених аналітичних досліджень, стаття висвітлює важливість забезпечення гендерної рівності у політичному та державному житті України, оскільки створення паритетного, справедливого та неупередженого державного управління має виняткові позитивні наслідки для всього суспільства.

Дослідження гендерного складу парламенту України є важливим кроком у напрямку забезпечення рівних можливостей та гендерної рівності в країні. Відповідні політичні рішення та заходи можуть сприяти досягненню цієї мети та створити більш рівноправну та демократичну систему управління в Україні. Також окремо робиться акцент на необхідності залучення жінок до прийняття політичних рішень та їх представлення у національному парламенті, як елемент прояву волі народу.

Ключові слова: *Верховна Рада України, гендерна рівність, гендерні квоти, публічна служба, рівність прав, детермінанти гендерної нерівності.*

This research article is devoted to the analysis of the gender composition of the Ukrainian Parliament, which is a relevant and important issue in the context of ensuring gender equality and the establishment of democracy in Ukraine. The article discusses such issues as the distribution of women and men in the parliamentary factions of the Verkhovna Rada of Ukraine of the 9th session of the IX convocation, analyzes the gender composition of the parliament since independence, and draws attention to the degree of representation of women in leadership positions in the parliament.

The research was based on official data, the analysis of which allowed to draw conclusions about the situation with the gender composition of the Parliament. It was found that men are in the majority in the Ukrainian Parliament, while women occupy a minority of positions. However, it is noted that in recent years there has been an increase

in the representation of women in parliament, which indicates certain positive changes in the development of gender equality in Ukraine.

The article identifies the main positive trends in further changes in the gender composition of the Verkhovna Rada of Ukraine. The author also identifies and classifies the problematic determinants that have a destructive impact on the formation of gender parity in the Ukrainian parliament and analyzes their real significance.

As a result, based on the analytical research conducted, the article highlights the importance of ensuring gender equality in the political and public life of Ukraine, since the creation of parity, fairness and impartiality in public administration has exceptional positive consequences for the whole society.

The study of the gender composition of the Ukrainian parliament is an important step towards ensuring equal opportunities and gender equality in the country. Appropriate policy decisions and measures can contribute to this goal and create a more equal and democratic system of governance in Ukraine. The report also emphasizes the need to involve women in political decision-making and their representation in the national parliament as an element of the will of the people.

Key words: *Verkhovna Rada of Ukraine, gender equality, gender quotas, public service, equality of rights, determinants of gender inequality.*

Вступ. Безумовною тенденцією останніх років став рух за рівне представництво інтересів жінок та чоловіків в органах влади. Дана теза набула популярності по всій Європі, Америці та інших куточках цивілізованого світу. Гендерна рівність стала одним із основних принципів сучасної правової держави та демократичного правосвідомого суспільства, а високий відсоток жінок у сфері управління – критерієм прогресивності та незаангажованості. У деяких європейських країнах така правова традиція прослідковується десятиліттями. Україна ж, у свою чергу, обравши шлях до євроінтеграції, також взяла на себе юридичні та неформальні зобов'язання щодо впровадження гендерного паритету насамперед у парламенті.

Гендерна рівність в парламенті є ключовим фактором для забезпечення ефективної та репрезентативної демократії. Це означає, що всі чоловіки та жінки повинні мати рівний доступ до політичного впливу та можливості брати участь у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя та добробуту.

Питанням гендерної рівності в системі публічної служби присвячені роботи таких науковців як І. А. Мацелюх, Н. А. Литвин, О. С. Проневич, Г. Л. Бондар, Д. В. Михайльонюк та інші. Проблемаю гендерного паритету в українському парламенті займалися такі дослідники як Н. Кобринська, О. Гороховська, І. Кондратюк, І. Бекешкіна, Н. Гербут, В. Ковтун, І. Соляник, Н. Легка, М. Кальниш та інші.

Постановка завдання. Метою статті є осмислення генези гендерного паритету в парламенті за часів незалежності України, виокремлення та класифікація основних тенденцій щодо формування гендерних показників, а також аналіз гендерного складу Верховної Ради України IX скликання.

Результати дослідження. В останні роки в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості жінок, які обираються до парламенту. Наразі, згідно з офіційними даними Центральної виборчої комісії, жінки складають понад 20% складу Верховної Ради.

Забезпечення гендерної рівності у парламенті має кілька ключових переваг. По-перше, це дозволяє забезпечити різноманіття в групі законодавців, що відображає різні голоси та потреби різних груп населення. Це сприяє прийняттю більш об'єктивних та виправданих рішень, що відповідають потребам різних груп населення.

По-друге, гендерно рівна представленість в парламенті може допомогти зменшити дискримінацію та нерівність у законодавстві та політиці. Наприклад, існує думка, що це може допомогти вирішити проблеми, які стосуються жінок, такі як нерівність у заробітній платі, насильство на гендерній основі та доступ до охорони здоров'я.

По-третє, забезпечення гендерної рівності у парламенті може допомогти змінити стереотипи та упередження щодо ролі жінок та чоловіків у суспільстві. Це може допомогти створити культуру, що підтримує рівність статей та усунути дискримінацію на різних рівнях суспільства.

Якщо прослідкувати статистику гендерного співвідношення народних депутатів України за всі роки незалежності, то можна помітити, що поступово кількість жінок в парламенті збільшувалась. Наприклад, у першому скликанні українського парламенту було 475 депутатів, серед

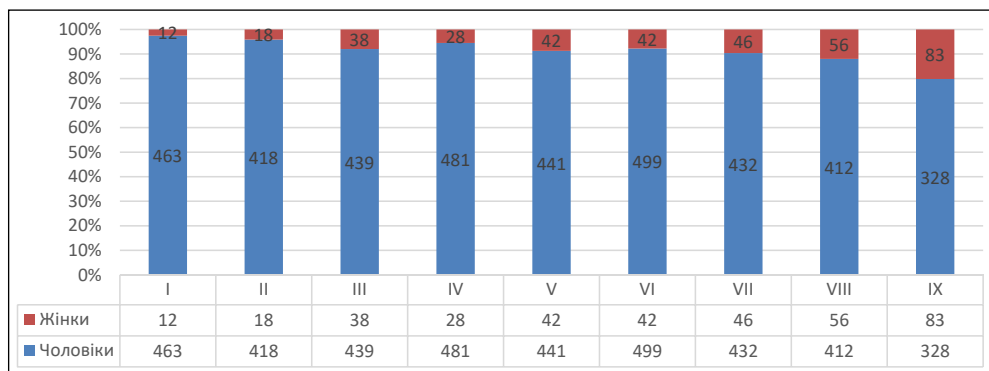

Рис. 1. Гендерне співвідношення депутатів Верховної Ради I–IX скликання

яких лише 12 жінок (2,5%) [1]. У другому скликанні було 436 депутатів – 418 чоловіків (95,9%) і 18 жінок (4,1%) [2]. У III скликанні до складу Верховної Ради увійшли 439 чоловіків (92%) та 38 жінок (8%). Загалом було 477 парламентарів [3]. У парламенті IV скликання спостерігався незначний регрес з точки зору гендерного балансу: з 509 народних депутатів лише 28 були жінками (5,5%) [4]. У V скликанні було 483 депутати – 441 чоловік (91,3%) і 42 жінки (8,7%) [5]. У VI скликанні Верховної Ради знову було обрано 42 жінки, але кількість депутатів була більшою (541), тому відсоткове співвідношення становило 92,2% проти 7,8% [6]. У парламенті VII скликання було 432 депутати-чоловіки (90,4%) і 46 депутатів-жінок (9,6%) [7]. У VIII скликанні було 412 депутатів-чоловіків (88%) і 56 депутатів-жінок (12%) [8]. Узагальнені результати продемонстровано на рис. 1 “Гендерне співвідношення депутатів Верховної Ради I–IX скликання”.

Можна помітити безпеляційну тенденцію до збільшення жінок-депутатів у Верховній Раді України як за кількісним, так і відсотковим показником. Винятком можна назвати лише парламент IV скликання, коли кількість жінок зменшилась на 2,5% (від 8% до 5,5%). Також незначні зменшення показників демонструвала Верховна Рада VI скликання.

Причинами такого впевненого та послідовного збільшення кількості жінок-парламентарів можна назвати як нормативне закріплення відповідних вимог в законодавстві, так і покращення правосвідомості громадян в цілому. Серед основних актів, які сприяли цьому, можна назвати «Цілі розвитку тисячоліття» (ЦРТ), які декларують ціль № 3 «Сприяли гендерній рівності і розширенню прав жінок». Основними завданнями були: забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30% до 70% тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади (основними індикаторами було відсоткове збільшення жінок при гендерному співвідношенні серед депутатів парламенту, депутатів місцевих органів влади та вищих державних службовців); скоротити наполовину розрив у доходах жінок і чоловіків [9, с. 44].

В 2015 році на зміну ЦРТ прийшли «Цілі сталого розвитку» (ЦСР або Глобальні цілі), де для України встановлена необхідність до 2025 року підвищити показник частки жінок серед депутатів Верховної Ради України, депутатів обласних рад та місцевих рад обласного значення до 30%, а частки жінок серед посад вищого корпусу державної служби (посади категорії А) – до 25%. Серед інших завдань також можна побачити вимогу створити необхідні умови для ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат (має бути збільшена кількість актів, які приймаються з метою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та недопущення дискримінації щодо жінок), розширити економічні можливості жінок (має бути відсоткове зменшення різниці між заробітною платою жінок та чоловіків, збільшення рівня зайнятості жінок віком 25–44 роки, які мають дітей віком 3–5 років) та інші [10, с. 40].

Незважаючи на тенденції до поступового збільшення кількості жінок в парламенті кожного нового скликання (близько 2,5%), Україні навряд чи вдасться досягнути таких показників до встановленого часу. Але досвід IX скликання, який показав колосальний стрибок у 8,9%, дає надію на досягнення поставленої цілі.

Таким чином, за весь період повноважень ВРУ існувала та залишається тенденція до збільшення кількості жінок-депутаток в стінах парламенту.

Окремо необхідно звернути увагу на гендерний склад чинного парламенту, оскільки він вважається найбільш гендерно паритетним, а відсоток жінок в ньому складає 20,2%, що є найвищим за всі роки діяльності Верховної Ради [11].

Найбільша кількість жінок представлена партією “Слуга Народу” (55 депутаток), що складає 66,2% від усіх парламентарок. Друге місце з великим відривом посідає “Європейська Солідарність”, яка представлена 8 депутатками. Подібний результат і у партії “Голос” – 6 парламентарок. Серед ВО “Батьківщина”, самовисуванців та ВО “Свобода” 4, 3 та 1 жінка відповідно. Відмінність в кількості представниць незначна (якщо не враховувати домінуючу партію, оскільки вона в парламенті представлена більшістю). Узагальнені результати продемонстровано на рис. 2 “Кількість жінок в парламенті ІХ скликання (13.01.2023)”.

Серед представників політичних фракцій найбільший відсоток жінок у “Європейської Солідарності”, де депутатки складають третину всієї фракції (33,3%). Такий високий показник можна пояснити політикою партії, оскільки навіть у програмі у пункті 3.3. “Рівність громадян” зафіксована неприпустимість дискримінації за гендерною ознакою і що “...державна повинна здійснювати контроль над дотриманням гендерної рівності” [12, с. 15].

Подібний результат має і фракція “Голос”, інтереси якої в парламенті представляють 6 жінок, що складає 30% від загальної кількості депутатів-членів фракції. У свою ж чергу в програмі партії відсутні будь-які згадки про гендерну політику партії, що не завадило даній політичній силі досягти паритету [13].

Фракція “Слуга народу” посідає почесне третє місце із показником в 23%. Про вектори своєї політичної волі щодо гендерної рівності вона заявила в останньому пункті програми партії “Національна ідентичність і громадянська злагода”, в останньому підпункті пообіцявши “...забезпечити рівні права та можливості чоловіків і жінок в українському суспільстві” [14]. Також у “Слуги народу” є жіноче крило партії – “Зе!Жінки” [15].

В свою чергу фракція ВО “Батьківщина” продемонструвала занижений результат в 16,7%. Програма ж партії не містить згадок про гендерну політику об’єднання [16].

Аналіз гендерного складу представників фракцій демонструє позитивні зрушення відносно попередніх скликань парламенту. Навіть фракція ВО “Батьківщина”, яка порівняно з іншими трьома лідерами має не дуже прогресивні результати, демонструє більший відсоток жінок у фракції, ніж представництво депутаток в парламентах попередніх скликань (16,7% у ВО “Батьківщина” проти 12% у парламенті VIII скликання). Узагальнені результати продемонстровано на рис. 3 “Відсоток жінок серед представників фракції”.

Ця тенденція є досить важливою, оскільки забезпечення гендерної рівності в політиці та законодавстві має велике значення для гарантування ефективної демократії. Рівна представленість чоловіків та жінок у законодавчому органі допомагає реалізовувати різноманіття голосів та потреб різних груп населення та сприяє більш об’єктивним та репрезентативним рішенням.

Забезпечення гендерної рівності у політиці є важливим завданням, яке можна досягти за допомогою різних заходів. Наприклад, одним із таких способів є впровадження квот на гендерну представленість. Це може допомогти забезпечити рівні можливості для чоловіків та жінок

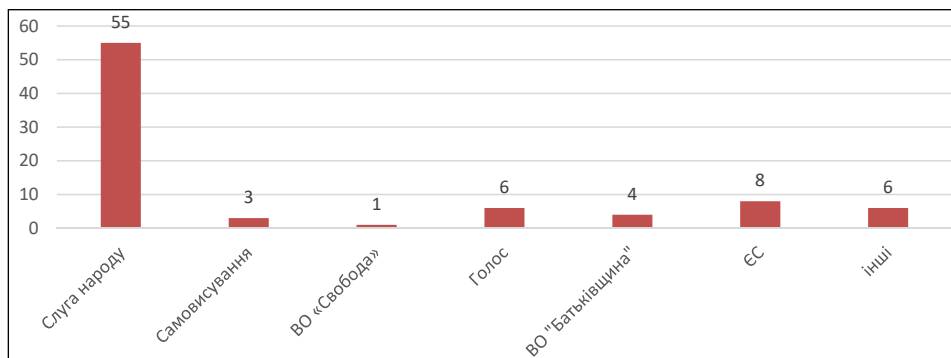

Рис. 2. Кількість жінок в парламенті ІХ скликання (13.01.2023)

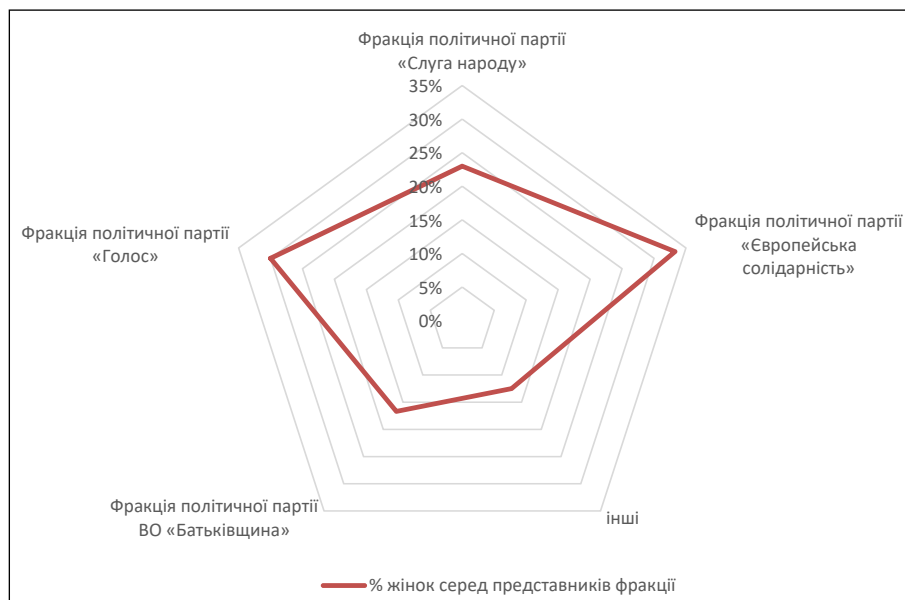

Рис. 3. Відсоток жінок серед представників фракції

у політиці та збільшити кількість жінок, які обираються до парламенту. Крім того, важливо створювати сприятливі умови для жінок, які хочуть брати участь у політиці, наприклад, за допомогою спеціальних програм підтримки.

Також важливо зазначити, що збільшення кількості жінок у парламенті не є самоціллю, а лише одним з етапів на шляху до досягнення гендерного паритету. Для забезпечення повної гендерної рівності необхідно вирішувати різноманітні проблеми. В свою чергу, існує велика кількість тенденцій та пропозицій, які повинні збільшити кількість жінок, що будуть представляти інтереси народу в органах влади. Основним завданням ставиться побороти ті причини, які не дають можливості жінкам вільно просуватися по вертикалі влади та досягати бажаних результатів у цій сфері. Серед основних детермінантів, що призвели до негативних реалій, називають ефект «скляної стелі», стереотипні уявлення про жінок на керівних посадах, окремі невдалі казуси та багато інших. І, як показує європейський досвід, деякі причини можуть бути подолані в найближчі роки, а з іншими доведеться боротися протягом десятків років, а то і століттями.

Ефект скляної стелі – це явище, коли жінкам на високих посадах складно просунути далі до вершини ієрархії, особливо в тих сферах, які традиційно вважаються чоловічими, наприклад, в бізнесі, політиці, науці та технологіях.

Хоча у більшості країн закони забороняють дискримінацію на основі статі, вважається, що жінки стикаються зі значною кількістю бар'єрів та перешкод, які ускладнюють їх кар'єрний розвиток. Наприклад, стереотипи про те, що жінки непридатні для керівництва, зменшують їх шанси на отримання високооплачуваної та відповідальної посади. Крім того, жінкам можуть запропонувати менш вигідні умови праці, менше можливостей для професійного зростання та меншу підтримку з боку колег.

Щоб знизити ефект скляної стелі, необхідно створити культуру рівності, де чоловіки та жінки мають однакові можливості та права на керівні посади. Необхідно розуміти, що різноманітність в органах державного управління та публічній службі може призвести до кращого вирішення проблем та досягнення кращих результатів. Тому, забезпечення гендерної рівності та боротьба з ефектом скляної стелі є необхідною складовою для досягнення ефективної та справедливої публічної служби.

У суспільстві існують стереотипні уявлення про жінок на керівних посадах. В особливості – у сфері публічної служби. Стереотипи можуть привести до дискримінації жінок на керівних посадах в публічній службі. Наприклад, жінок можуть менше відправляти на курси з підвищення

кваліфікації, бути недостатньо оцінені за їх роботу та менше відправлятися на важливіші проекти або місії. Стереотипи не завжди відповідають реальності. Часто вони базуються на закономірностях та загальних уявленнях про певну групу людей, які не завжди є точними або повними. При цьому відсутні дослідження, які б доводили безапеляційність тих суджень, що наводяться стереотипами. Тому будь-яка особа може відповідати тим критеріям, які необхідні для максимально ефективного та професійного виконання своїх обов'язків та повноважень.

Проте про наявність чи відсутність вищенаведених детермінантів, їх реальний вплив на правову реальність та статус основної причини гендерної нерівності говорити важко, оскільки відповідні дослідження ще не проводились. Тому дане питання потребує подальшого вивчення.

Висновки. Отже, збільшення кількості жінок у парламенті України є важливим кроком у забезпеченні гендерної рівності в політиці та законодавстві. Однак, це лише один з багатьох етапів на шляху до повної гендерної рівності. Для досягнення цієї мети необхідно продовжувати працювати над різними аспектами, пов'язаними з дискримінацією на основі статі в усіх сферах життя.

Представництво жінок у парламенті України збільшується з кожним роком і ця тенденція буде набирати обертів. Це можна пояснити як тими цілями, які поставила перед собою Україна, так і загальним вектором збільшення ролі принципу гендерної рівності (особливо у сфері управління), що зараз дуже популяризовано у більшості цивілізованих держав.

Список використаних джерел:

1. Список народних депутатів України першого скликання (1990–1994). *www.golos.com.ua*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/330903> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Народні депутати України 2-го скликання (1994–1998). *www.rada.gov.ua*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/d_index_arh?skl=2 (дата звернення: 25.02.2023).
3. Верховна рада України III скликання. *www.rada.gov.ua*. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/radac_gs09/d_index_arh?skl=3 (дата звернення: 25.02.2023).
4. Верховна Рада України IV скликання. *www.rada.gov.ua*. URL: https://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_deputat_list?skl=5 (дата звернення: 25.02.2023).
5. Верховна Рада України V скликання. *www.rada.gov.ua*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list?skl=6 (дата звернення: 25.02.2023).
6. Верховна Рада України VI скликання. *www.rada.gov.ua*. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/site/p_deputat_list (дата звернення: 25.02.2023).
7. Верховна Рада України VII скликання. *www.rada.gov.ua*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list (дата звернення: 25.02.2023).
8. Верховна Рада України VIII скликання. *www.golos.com.ua*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/8149> (дата звернення: 25.02.2023).
9. Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000–2015. *www.idss.org.ua*. URL: <https://idss.org.ua/monografii/2015%20MDG%20Ukr%20Report%20DRAFT.pdf> (дата звернення: 26.02.2023).
10. Цілі Сталого Розвитку: Україна. *www.me.gov.ua*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb> (дата звернення: 26.02.2023).
11. Список народних депутатів України, обраних на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року. *www.golos.com.ua*. URL: <http://www.golos.com.ua/documents/1s070819.pdf> (дата звернення: 26.02.2023).
12. Програма політична партія «Європейська Солідарність» (нова редакція). *www.eurosolidarity.org*. URL: https://eurosolidarity.org/wp-content/uploads/2020/02/Programa_31_05_2019.pdf (дата звернення: 26.02.2023).
13. Програма партії Голос. *www.goloszmin.org*. URL: <https://goloszmin.org/program> (дата звернення: 26.02.2023).
14. Передвиборна програма партії «Слуга Народу». *www.sluga-narodu.com*. URL: <https://sluga-narodu.com/program/> (дата звернення: 26.02.2023).
15. «Зе!Жінки» – жіноче крило партії «Слуга Народу». *www.sluga-narodu.com*. URL: <https://sluga-narodu.com/ze-zhinky/> (дата звернення: 26.02.2023).
16. Передвиборна програма ВО «Батьківщина». *www.ba.org.ua*. URL: <https://ba.org.ua/programm/> (дата звернення: 26.02.2023).